

Kaikki tiet vievät kotiin

Lea Vetri kiittää järjestämään id-juhlaa ramadanin loppumisen kunniaksi.

Zahra Al Take pystyy paastoamaan vain viikonloppuisin ja kamppailee siksi jatkuvan syyllisyyden kanssa.

Muslimien paastokuukausi ramadan päättyi kolmepäiväiseen id-juhlaan. Sitä ennen Zahra Al Take poti huonoa omatuntoa syömisestään, Lea Vetri samastui köyhiin ja Johanna Blom venytti perheensä ruoka-aikoja.

Pyhät viikot

Kaisa Viitanen Kuvat Liisa Takala

Blom-Diopin perheessä vain Momar viettää ramadania, mutta Johanna kunnioittaa miehensä paastoa ja välttää iltamässäilyä. Tytär Seynebou paastoa lähinnä silloin, kun ruoka on hänestä pahaa.

Aurinko valaisee taivasta, vaikka kello on melkein yhdeksän illalla. Helsinkiläinen Momar Diop, 36, vilkaisee tablettinsa näyttöä: vielä puolitoista tuntia. Momarin vaimo Johanna Blom, 33, katsoo miestänsä syrjäsilmillä. Hän tietää, että nyt ei kannata aloittaa turhia keskusteluja. Momarin maha kurnii ja verensokeri on alhaalla, sillä mies ei ole syönyt eikä juonut koko päivänä.

On 20. heinäkuuta, islamin pyhän kuukauden ramadanin ensimmäinen päivä. – Ramadanin alku on Momarille aina vaikeinta aikaa, Johanna sanoo.

Johanna ei ole muslimi, mutta silti 13 viime vuotta hänen elämänsä on rytmittynyt ramadanin mukaan. Parikymppisenä Johanna tanssi turkulaisessa afromusiikkiryhmässä, jonka mukana hän

”Momar ei halunnut paaston aikana pitää edes kädestä kiinni.”

lähti tanssikirssille Senegaliin. Moni tosin varoitti, ettei muslimimaahan kannattaisi matkustaa ramadanin aikana.

– En heti ymmärtänyt, miksi ei.

Johanna tiesi ramadanista vain sen, mitä koulusta muisti: paaston aikana muslimit ovat syömättä ja juomatta auringonnoususta auringonlaskuun.

– Minäkin yritin kadulla juoda vesipullostaa salaa, etteivät ihmiset pahastuisi.

Hymyilevä rumpali

Senegal on tunnettu elävästä musiikkiperinteestään, mutta ramadanin aikana discot ja klubit olivat kiinni. Ihmiset vaikuttivat väsyneiltä.

Tanssikirssilla salissa oli kuitenkin täysi meno. Johanna kiinnitti huomion kurssin rumpaliin, dakarilaiseen Momar Diopiin, joka ei lopettanut Johannalle hymyilemistä. Tuntien jälkeen he jäivät juttelemaan, ja suhde syveni nopeasti.

– Olin vähän hämilläni, kun Momar ei halunnut edes pitää kädestäni kiinni.

Momar selitti, että paastoaminen ei tarkoita pidättäytymistä vain ravinnosta vaan kaikesta maallisesta mielihyvästä, kuten naisten katselemisesta. Kuukauden tavoitteena on lähentyä Jumalaa.

– Onneksi sentään auringon laskettua sain pusuja, Johanna virnistää.

Tanssikirssista alkanut suhde toi Momarin lopulta Suomeen. Nyt aviopari asuu 11-vuotiaan Seynebou-tyttärensä kanssa Helsingin Viikissä. Eteiseen on pinnottu Momarin djembe-rummut, joita hän soittaa esiintyessään *Mama Africa* -yhtyeessä. Arkisin Momar on töissä nuorisotalolla. Johanna viimeistelee tekstiilitaitteen maisterin loppuyötään ja työskentelee kangaskaupan myyjänä.

Nyt Momar istuu olohuoneessa kahden senegalilaiskaverinsa kanssa rupattelemassa wolofiksi. Keittiössä Johanna grillaa lihaa ja heittää joukkoon kouralli-

sen hakattua chiliä. Jotta herkkutuoksu ei kiusaisi paastojia, hän avaa ikkunan ja laittaa liedelle senegalilaista suitsuketta.

Valmis ruoka jää kannen alle odottamaan auringonlaskua.

– Aamiaisen syön kotona ja lounaan töissä, mutta vältän Momarin edessä syömistä. Ei se haittaa, vaikka nukkumaanmeno ramadanin takia vähän viivästyy.

Keskinäistä kunnioitusta

Johanna ei ole koskaan harkinnut muslimiksi kääntymistä, mutta arvostaa ja ymmärtää miestänsä, joka haluaa elää uskonnollisten perinteidensä mukaan.

– Tulen itse epäuskonnollisesta perheestä. Olen varmasti idealisti, koska uskon tällaiseen kulttuuriin ja uskonnot yhdistävään suhteeseen, Johanna sanoo naurahtaen, mutta vakavoiuun.

– Olen alusta asti tuntenut Momarin kanssa voimakasta yhteenkuuluvuutta, erilaisuudestamme huolimatta.

Etenkin suhteen alkuaikoina Johanna joutui monta kertaa vastailemaan lähipiirin ihmetteleviin kysymyksiin, miten hän pärjää muslimin kanssa.

– On naurettavaa, että vieläkin islamia pelätään. Onneksi yhä useammalla alkaa jo olla siihen jotain kosketusta, ja tieto uskonnon oikeasta luonteesta lisääntyy.

Momar kuuntelee vaimonsa ajatuksia. Häntä ei haittaa, vaikka hän joutuukin paastoamaan perheessä yksin.

– Olen oppinut tähän lapsesta asti. Olen niin vahva luonne, etten retkahda, Momar toteaa.

– Sitä paitsi Johanna tarvitsee aamiaisensa. Hän varmasti pyörtyisi, jos joutuisi aloittamaan päivän ilman, mies hymyilee vaimolleen.

Seynabou-tytär saa päättää uskontonsa itse. Hänet on kyllä kastettu islamiin ja koulussa hän käy islamin tunneilla. Viime vuonna Seynabou halusi ensimmäisen kerran kokeilla paastoamista.

– Seynabou oli vanhempieni kanssa mökillä, kun äitipuoleni soitti ihmeissään. Tyttö oli kieltäytynyt syömästä kaurapuuroa ja sanonut paastoavansa, Johanna naurahtaa.

Momaria tytön paastoharjoitukset ilahduttavat.

– Suomessa ei ole helppo opettaa lapselle islamia. Hän saa myös rukoilla kansani, jos haluaa.

Momar huomaa, että rukousaika on koittanut. Hän heilauttaa plyysisen rukousmaton parvekkeen oven eteen ja seisauttaa sen päälle. Seynebou tarttuu tablettiin ja alkaa pelata Tappajavalapeliä. Johanna poimii sohvapöydältä makean taatelin. Ihan kohta syödään.

RAMADANIN JÄLKEEN

Mikä tässä ramadanissa oli parasta?

Momar: Koko kuukausi. Ramadanin aikana voi sovittaa syntejään anteeksi.

Johanna: Momarin paaston aikana minullekin tulee seesteinen olo ja tietysti kiitollisuus siitä, että ylipäätään on ruokaa. Paaston päättäminen iltaisin yhdessä toisten kanssa tuo juhlan tuntua koko kuukauteen.

Mikä oli kuukauden vaikein hetki?

Momar: Mikään ei ollut vaikeaa.

Johanna: Alkupäivät. Ja illat. Tänä vuonna Momarin paastoaminen kesti yli 18 tuntia päivässä!

Miten juhlit idää?

Momar: Järjestimme läheisessä nuorisotalossa Senegal-yhdistyksen ramadanin päättämisyöjuhlan. Keräsimme osallistumismaksua, ostimme sillä lampaan ja teimme senegalilaista hirssipuuroa. Söimme juhlissa kolme kertaa!

Johanna: Samoissa juhlissa koko päivän.

Pääosassa ovat ruuan laitto ja syöminen, sekä musisointi ja rupattelu. Seuraavana päivänä koitti jo arki.

Zahra Al Take aloitti paastoamisen 13 vuotta sitten, muutettuaan kymmenvuotiaana Savonlinnasta Turkuun.

Ensimmäinen kevytpaasto

Elokuun alussa ramadania on ehtinyt kulua pari viikkoa. Ennen aamuneljänä monessa turkulaisessa Varissuon lähiön ikkunassa palavat valot. Muslimiperheet siellä nautiskelevat aamiaistaan ennen kuin päivä valkenee.

Parkkipaikalla Zahra Al Take, 23, vilkaisee ikkunoita hiukan haikeana ja istahtaa sitten isosiskonsa Nerimanin viereen kartanlukijan paikalle. Tämä on ensimmäinen ramadan, jonka Zahra viettää eräänlaisena kevytversiona: hän on syömättä vain viikonloppuisin. Syynä on raskas kesätyö elintarviketehtaassa.

Naiset parkkeeraavat auton tehdashallin eteen, vaihtavat kesämekot toppasuuihin ja alkavat pakata kolmioloppeja pahvilaatikoihin. Töitä on paljon, välillä kaksikin vuoroa peräkkäin. Kolmeasteisessa hallissa ei jaksa, ellei syö ja juo.

– Mietin pitkään, lopetanko työt ja paastoan, mutta äiti rohkaisi keskittymään töihin. Tarvitsen rahaa.

Lounastunnilla Zahra syö nopeasti lounaan. Sitten hän kipaisee tyhjän pu-

kuhuoneeseen, riisuu työvaatteet ja peseytyy. Muslimien rukouspesu ei vaadi saippuaa, pelkkä vesi riittää. Ensin Zahra kauhaa vettä suuhunsa ja pesäisee kasvot, sitten käsivarret kyynärpäihin asti, niskan, korvat ja viimeisenä jalkaterät.

Kun Zahra laskee otsansa maahan autiossa pukuhuoneessa, hän rauhoittuu. Hetkeksi työt unohtuvat.

Luokkakavereilta mallia

Zahra on viettänyt ramadania kymmenvuotiaasta. Sitä ennen hän ei oikeastaan edes ymmärtänyt islamin merkitystä.

Al Taken perhe pakeni vuonna 1990 Irakista Saudi-Arabian aavikolle pakolaisleiriin. Zahra oli silloin kaksivuotias. Pari vuotta myöhemmin koko perhe pääsi kiintiöpakolaisina Suomeen, ja he saivat kodin Savonlinnasta.

Kun Zahra oli kymmenen, perhe muutti Turkuun. Ensimmäistä kertaa Zahran luokalla oli muitakin muslimeja. Somalitytöt käyttivät huivia ja kertoivat paastoavansa.

– Minäkin päätin paastota, koska haluan kuulua porukkaan. Vielä silloin ramadaniin ja huivinkäyttöön ei liittynyt mitään uskonnollista, Zahra sanoo.

Myöhemmin hän kysyi isoisältään syytä paastoon. Zahra sai kuulla, että tarkoitus on eläytyä köyhien osaan, jotta tietäisi miltä tuntuu, kun ei ole edes ruokaa.

– Se hätkähdytti minua ja sai kiinnostumaan asiasta enemmän.

Teininä ramadanista tuli Zahran suosikkikuukausi, koska silloin koko perhe ja suku lähenivät. Päivisin Zahra katseli sukulaisten kanssa arabikanavien lähettämiä ramadanin ajan draamasarjoja. Mutta viime vuosina perheen paastoperinne on muuttunut. Kun Zahra ja Neriman palaavat töistä, pöydässä on papukeittoa, riisistä ja kanasta tehtyä biryaniä ja tsatsikia. Nyt perheessä ei paastoa kukaan. Äidillä on diabetes ja isällä epilepsia, joten ravinnosta pidättäytyminen voisi olla vaarallista.

Paastoamaan kauas

Tänä vuonna useimmat Zahran muslimiystävästä lähtivät paaston ajaksi entisiin kotimaihinsa, Irakiin ja Algeriaan. Mutta viikonloppuisin Zahra, Nerimansisko ja naapurissa asuva ystävä Afaf paastoavat yhdessä.

– Nukumme päivät ja valvomme yöt. Luemme Koranaia, syömmme, juttelemme ja käymme yökävelyillä.

Kaikkiaan tästä kuukaudesta Zahralla jää 22 päivää paastoamatta. Islamien perinteen mukaan ne voi hoitaa myöhemminkin.

Opettajaksi Tampereella opiskeleva Zahra palaa syksyllä luentosalin. Ramadanin hän suunnittelee paastoavansa loppuun joululomalla. Silloin päivänkin on sopivasti lyhimmillään.

RAMADANIN JÄLKEEN

Mikä tässä ramadanissa oli parasta?

Se, että sain olla perheen ja ystävien seurassa.

Mikä oli kuukauden vaikein hetki?

Vaikeinta oli hyväksyä päiviä, jolloin en raskaan työni vuoksi kyennytään paastoamaan. Tämä oli ensimmäinen ramadankuukausi, jolloin tein sen poikkeuksen.

Miten juhlit idää?

Aloitin juhlan perheen kanssa syömällä hyvää ruokaa ja jakamalla lahjoja. Sen jälkeen lähdimme tervehtimään turkulaisia tuttaviani ja sukulaisia ja toivottamaan heille hyvää idää. Seuraavana päivänä lähdimme ystävien kesken laivaristeilylle.

30 aterialla köyhille

Kun ramadanin kolmas viikko päättyy, Lea Vetri laskeutuu lentokoneella Helsinki-Vantaan kentälle. Paastokuukauden alun helsinkiläisnainen on viettänyt Kairossa.

– Olen vieläkin vähän pöllähtänyt, Lea sanoo kultaisin verhoihin koristellussa asunnossaan Herttoniemen lähiössä.

Egyptin-reissu oli Lean tähän asti pisin ulkomaanmatka, peräti kuusi viikkoa. Lisäksi se oli hänen ensimmäinen ramadaninsa islamilaisessa maassa – ja ylittää Lean koko elämän toinen ramadan.

Leasta tuli muslimi kaksi vuotta sitten lokakuussa. Sitä edelsi peräti 13 vuoden puntarointi.

”Thailin somali-perheiden anteliasta elämäntapaa.”

Islam alkoi kiinnostaa, kun Lea 90-luvun lopussa alkoi vetää Herttoniemen naapuruston asukastalo Ankkuria. Vanhempien kahviloita ja perheleirejä järjestäessään hän ensin tutustui ja sitten ihas-tui muslimiperheisiin.

– En voinut kuin ihaila somali-perheiden kohteliasta ja anteliasta elämäntapaa. He olivat aina tarjoamassa ruokaa, eivätkä koskaan vaatineet mitään vastapalvelua.

Silti Lea piti islamia itselleen pitkään liian vaativana uskontona.

– En ollut valmis luopumaan omasta pukeutumistyylistäni, halailusta ja miesten kanssa tanssimisesta.

Päätös syntyi, kun Lea huomasi suomenkielistä Koranaia lueskeltuaan, ettei muslimina eläminen rajoittaisi: pikemminkin se helpottaisi häntä. Lealle islamin perimmäinen sanoma on toisen ihmisen kunnioittamista.

– Alkoholia, tupakkaa tai sianlihaa en käyttänyt ennenkään.

Jollekin ohjeille piut paut

Nykyään Lea käy moskeijassa, rukoilee viidesti päivässä ja käyttää ulkona huivia.

Horoskooppien lukemisen hän on lopettanut, eikä enää lähde tyttökavereiden rillutteleuristeilyille.

– Mutta sellaisille ohjeille sanon piut paut, ettei musliminainen saisi olla yksin taksissa tai vieraiden miesten kanssa hississä!

Silti moni tuttu ihmetteli sinkkunaisen valintaa.

– Mikä tässä nyt on muuttunut? Samalla tavalla lähtevät sähköpostit. Pullani maistuvat samalta kuin ennenkin, Lea kuittaa.

Mutta paastoamaan hän ei ole ryhtynyt: astma- ja reumapotilaalle päivän paasto olisi liikaa. Sen sijaan Lea noudatti Koraanin ohjetta ja maksoi 30 ihmiselle päivän ruuat.

– Valitsin ulkoasiainministeriön nettisivulta järjestön, joka toimittaa rahat luotettavasti somalialaiselle moskeijalle. Siellä vapaaehtoiset jakelevat ruuan köyhille.

Tänä vuonna monet Lean tuntemat somali-perheet suunnittelivat lähtevänsä ramadanin viettoon ulkomaille: Turkkiin, Tunisiaan, jopa Malesiaan. Kairoon oli lähdössä peräti neljä perhettä, ja niistä yksi pyysi Lean mukaan.

Tuoreelle muslimille yli 30-asteisessa yössä kiirivät rukouskutsut ja täpötäysien moskeijojen edustalle levittäytyneet rukoilijat olivat vaikuttava kokemus.

– Se ei ollut mikään rantaloma Luxorissa vaan raskas matka egyptiläisten arkeen.

Lea asui tuttavaperheen kanssa vuokraamassaan kerrostaloasunnossa, yski pölyä ja suri katujen kodittomia. Naapuruston köyhyys sai hänet miettimään omaa, varsin etuoikeutettua asemaansa.

– Miksi juuri minä olisin ansainnut puhtaan veden, raiikkaan ilman ja oman asunnon, kun niin monelta ne puuttuvat? Lea kysyy edelleen itseltään.

Ramadanpohdinnat saivat hänet entistä vakuuttuneemmaksi siitä, ettei hänelle kuulu tässä maailmassa yhtään enempää kuin muillekaan, mutta oma ahneus saa hänet pitämään kiinni omaisuudesta ja tavoista. Lealle se oli tärkeä, valaiseva havainto.

– On ihan turha kuvitella itsestään liioja. Meidän kaikkien tulisi auttaa heikommissa asemassa olevia.

Egyptissä Leasta hienointa olikin se, että koko maa vietti pyhää kuukautta samaan aikaan. Suomessa muslimit sen sijaan ovat pieni, reilun 50 000 hengen vähemmistö, eikä paastoava väki erotu katukuvasta. Kunnes ramadan sitten lopulta päättyy.

Kiireetömyyttä oppimassa

Elokuun 17. päivänä Lea odottaa, että ilta pimenisi Saudi-Arabiassa. Eikä hän ole yksin. Koko islamilainen maailma saa silloin tietää, joko ramadan loppuu. Jos Saudi-Arabian taivaalla näkyy kuunsirppi, pyhä kuukausi on päättynyt. Mutta sirppiä ei näy, mikä tarkoittaa, että paasto jatkuu vielä päivän. Ramadanin päätösjuhla *id* alkaakin vasta sunnuntaina.

– Islam on opettanut minulle kiireetöntä asennetta. Kaikki ei ole omassa kädessä.

Lea on jo saanut useita kutsuja idin viettoon. Pasilan moskeija on varannut loppurukousta varten urheiluhallin. Bangladeshilaiset ovat kutsuneet Lean omaan moskeijaansa Kallioon.

– Ihan kivahan se on, mutta en ymmärrä heidän kieltään.

Sunnuntaina Lea pukeutuu egyptiläiseen juhla-asuun ja ajaa metrolla Myllypuroon. Mustapuron leikkipuistoon kerääntyä silmämääräisesti arvioiden viitisensataa muslimia. Lapset juoksentelivat pitkin pihaa, kaikilla on uudet idin kunniaksi hankitut juhla-vaatteet. Vapaaehtoiset valmistelevat ruokapöytiä. Lea ottaa kassistaan rukousmattonsa ja levittää sen hiekalle. Onneksi ei sada.

Ryhmärukouksen jälkeen imaami saarnaa ensin arabiaksi. Siitä Lea ymmärtää vain muutaman sanan. Mutta suomenkielinen puhe saa hänet miettiliäksi.

– Aiotteko te lähteä nyt baariin tanssiin, imaami kysyy, ja vastaa itse, että kunnan muslimille vuoden kaikki muutkin 11 kuukautta ovat pyhiä, ja hyviä tekoja tulisi jatkaa ympäri vuoden.

Lea nousee seisomaan. Ilmaisen ruuan ympärille alkaa kerääntyä jonoa, joten hän lähtee Itäkeskukseen moikkaamaan tuttuja. Tänä suurella osalla kaupakeskuksen naisasiakkaista on värikäs muslimihuivi ja miehillä pipomaiden päähine.

– Salam aleikum, vastaan tulijat tervehtivät Leaa. Hän vastaa arabiaksi takaisin, että rauhaa teillekin, aleikum salam.

McDonaldsin pöydät ovat täynnä, mutta Lealle löytyy heti vapaa tuoli. Asukastalosta tutut somalisiskokset Farhiya ja Samiira Hersi Abd tekevät Lealle tilaa, näyttävät hennattuja käsiään ja alkavat vaihtaa kuulumisia.

– Tämä on onnen päivä, Farfiya sanoo. Lea on samaa mieltä. □

RAMADANIN JÄLKEEN

Mikä tässä ramadanissa oli parasta?

Se, että sain olla lähellä muita. Useimmat muslimit ovat niin tosissaan ramadanin kanssa. He ovat todella aidosti iloisia saadessaan paastota ja noudattaa Jumalan tahtoa.

Mikä oli kuukauden vaikein hetki?

Oman itsekkyyden tajuaminen.

Miten juhlit idää?

Kävin Myllypuron leikkipuistoon järjestetyssä rukoustilaisuudessa, moikkailin kavereita Itäkeskuksessa ja järjestin vielä seuraavana päivänä asukastaloomme naisten id-juhlat.

Elämänsä toista ramadania viettävä Lea Vetri järjesti id-juhlat myös työpaikalleen asukastalo Ankkuriin.